

УДК 378.013.83(072)

Людмила Тимчук

ORCID iD 0000-0002-3122-8150

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
вул. Рівненська, 14, 58004 Чернівці, Україна,
l.tymchuk@chnu.edu.ua

АКТУАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЇ «АНДРАГОГ» В УКРАЇНІ

У статті обґрунтована необхідність професіоналізації освіти дорослих в Україні. Розкрито загальні тенденції розвитку освіти дорослих, зазначено про залежність розвитку галузі від наявності відповідно підготовлених фахівців. Констатовано, що в Україні офіційно не існує професії андрагога – фахівця в освіті дорослих; не здійснюється його професійна підготовка. Здійснений короткий аналіз міжнародного досвіду з підготовки відповідних фахівців. Представлений проект, що передбачає організацію університетської підготовки андрагогів на рівні спеціалізації в структурі будь-якої спеціальності типу «людина-людина». Розкрито мету і завдання освітньої програми підготовки спеціалістів для освіти дорослих, впровадженій у навчальний процес ВНЗ у рамках реалізації проекту. Висловлена оцінка щодо важливості розпочатої експериментальної роботи з підготовки фахівців за означеною спеціалізацією для подальшої академізації і професіоналізації освіти дорослих в Україні і уведення професії «андрагог» до Національного класифікатора професій.

Ключові слова: андрагог; освіта дорослих; професійна підготовка андрагога; спеціалізація.

Вступ. Сучасне українське суспільство перебуває під впливом потужних глобалізаційних процесів, переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій поведінки людей, що вимагає від кожного різноманітної та багаторівневої підготовки, яка дає можливість з мінімальними втратами адаптуватися до швидких змін у суспільно-політичному, економічному та культурному житті. Важливого значення набуває освіта дорослих, що в міжнародній термінології визначається як органічна складова неперервної освіти, покликана розширювати можливості для ціложиттєвого навчання людини й створювати умови для її постійного самовдосконалення та оволодіння комплексом знань і умінь, необхідних для активної творчої життєвої позиції, вираженої в ефективній професійній і суспільній діяльності.

Забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя визнано одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики, окреслених «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», що активізувало процеси творення української моделі освіти дорослих (Про Національну стратегію, 2013). У чинній системі освіти функціонують ланки, пов'язані з формальною освітою дорослих (загальна середня освіта в різних формах, професійно-технічна, базова і повна вища освіта, післядипломна освіта – аспірантура, докторантура, підвищення кваліфікації та перепідготовка); діє мережа закладів неформальної освіти дорослих, орієнтованих на задоволення конкретних

освітньо-культурних потреб різних соціальних, професійних, демографічних та інших груп населення. Дедалі більшої популярності набуває неформальна освіта осіб третього віку, актуальність якої передусім зумовлена старінням нації (кожен п'ятий українець – літня людина у віці від 60 років і старше). В усіх регіонах України створено осередки освіти для різних категорій дорослого населення. Вони функціонують як самостійні інституції, так і підрозділи загальноосвітніх, професійних, вищих навчальних закладів, бібліотек та ін. (Національна доповідь, 2016, с. 128–138).

Стан і перспективи розвитку сфери освіти дорослих визначаються, перш за все, станом і перспективами підготовки фахівців-андрагогів, їх готовністю до реалізації професійної діяльності, що відповідає завданням і викликам сучасного часу.

Таких фахівців, спеціально підготовлених до освітньої роботи з дорослим населенням, наразі в Україні немає. Спеціалісти, які надають освітні послуги дорослим (в установах, організаціях і підприємствах, де здійснюється професійне навчання, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації, навчання людей третього віку тощо), не мають власне андрагогічної підготовки. У кращому разі – це викладачі вищих навчальних закладів, але, як правило, це або особи, які мають педагогічну освіту, проте без відповідного професійного спрямування, або практики, які не мають і спеціальної педагогічної підготовки.

Очевидною є парадоксальна ситуація: сфера професійної діяльності андрагога реально

функціонує, а спеціалістів з відповідною кваліфікацією офіційно немає. Зауважимо, що й немає загальноприйнятої назви такої професії: українські дослідники оперують різними поняттями – фахівець для освіти дорослих, спеціаліст для сфери освіти дорослих, педагог для дорослих, андрагог; практики використовують фасилітатор, консультант, тренер, коуч–менеджер тощо.

Попри актуальність освіти дорослих і за-требуваність відповідних фахівців, в Україні, за оцінкою експертів, освіта дорослих знаходиться на периферії суспільної уваги, на відміну, наприклад, від середньої та вищої освіти (Аніщенко, 2015; Лук'янова, 2014). Власне андрагогічна підготовка фахівців, які фактично працюють в системі освіти дорослих, інституційно практично не оформлена, не має ні юридичного, ні теоретичного, ні методичного супроводу. Натомість соціальна потреба у таких фахівцях–андрагогах швидко зростає.

Тому необхідно налагодити систему підготовки андрагогів та підвищення їх кваліфікації, сформува-ти вимоги до їх особистісних і професійних якостей, визначити перелік і закріпити в юридичних нормах їх функціональні обов'язки.

Ця тема стала ключовою у низці досліджень українських учених О. Аніщенко (2015), Н. Бідюк (2009), С. Когут (2013), Л. Лук'янової (2011, 2014), О. Огієнко (2009), Н. Терьохіної (2016), Л. Тимчук (2017), О. Чугай (2015) та ін. Дослідники доводять необхідність професійної підготовки персоналу для системи освіти дорослих, акцентують увагу на функціях андрагога, висвітлюють досвід його підготовки в сучасному світі.

Треба зазначити, що інтерес українських учених до питання підготовки фахівців для освіти дорослих датований останніми роками. Тоді як на міжнародному рівні ця тема активно обговорюється вже більше півстоліття і представлена солідними працями таких учених як У. Гієре, І. Хенчке, М. Ноулз, М. Бородько, С. Вершловський, С. Змеєв і та ін. (загальноєвропейські ціннісно–цільові установки і перспективи розвитку професійної підготовки фахівців–андрагогів), С. Брукфілд, Г. Богард, В. Макграф, Р. Гріффін, М. Ноулз та ін. (організація і утримання національних європейських систем професійної підготовки фахівців–андрагогів); Н. Литвинова, Л. Монахова, А. Марон, Е. Холтон, Р. Свенсон та ін. (інноваційні форми і технології організації процесу освіти фахівця–андрагога відповідно до загальноєвропейських вимог до безперервної освіти дорослих). Ці дослідження внесли значний вклад у вивчення проблеми професійної підготовки фахівців–андрагогів і є важливим джерелом для визначення української стратегії розвитку професійної підготовки фахівців для сфери освіти дорослих.

Мета статті – висвітлити перспективні напрями академізації і професіоналізації освіти дорослих в Україні.

Підготовка кадрів для освіти дорослих в міжнародній освітній політиці. Питання підготовки кадрів для освіти дорослих на міжнародному рівні було винесено на порядок денний у 1970–х роках. Проте його витoki, як доводить дослідник Р. Карлсон у статті «Професіоналізація освіти дорослих: історико–філософський аналіз» (1977), сягають кінця ХІХ століття, коли в американських соціальних поселеннях, створених Джейн Адамс, формувалася філософія «друзів, які навчають друзів» (р. 11). Також Р. Карлсон згадує той факт, що в 1951 р. американській освітній агенції Washington Dispatcher Educator було запропоновано розробити план підготовки висококваліфікованих вчителів, здатних навчити дорослих брати участь у процесі прийняття демократичних рішень (с. 11).

У 1970–х роках це питання набуло офіційного звучання у масштабах світової освітньої політики. Так, у Резолюції Токійської конференції (1972) визнано, що освіта дорослих потребує підготовки працівників відповідної кваліфікації: «проблему кадрового забезпечення має бути поставлено з точки зору мобілізації ресурсів, підготовки працівників освіти дорослих до відповідальності, яку вони повинні взяти на себе, а також відповідність цих обов'язків професійним та іншим заходам» (Unesco, 1972).

Окремим пунктом Рекомендацій ІІІ Міжнародної конференції ЮНЕСКО, присвяченої освіті дорослих, наголошено на необхідності приділяти першочергову увагу підготовці кадрів у галузі освіти дорослих й конкретизовано заходи на шляху до реалізації цієї мети: розробити програми для підготовки вчителів, які спеціалізуються в освіті дорослих; підготовку персоналу освіти дорослих (короткострокову і довгострокову) розглядати невід'ємною частиною системи освіти; включити питання, які стосуються освіти дорослих, до програм підготовки вчителів, бібліотекарів та інших працівників освіти; використовувати засоби масової інформації та інші форми дистанційного навчання для підготовки викладачів, які працюють з дорослою аудиторією (Final Report Third International Conference on Adult Education, 1972, р. 55–56).

Важливо, що в Рекомендаціях певним чином окреслено коло професійних повноважень фахівця в освіті дорослих. Зокрема, в пункті 31 йдеться про необхідність підготовки вчителя дорослих як: «громадського лідера з глибоким усвідомленням соціальних аспектів їх функцій та здатністю стимулювати та мобілізувати людські ресурси громади для відповідальної участі в освіті дорослих»; професіонала, здатного «безпосередньо вирішувати освітні та соціальні проблеми людей і громади» й водночас реагувати на них як на «стимул, що також збагатить їх загальне та професійне навчання»; готового до «системних зусиль для виявлення, вербування та підготовки дорослих вихователів

з числа місцевих природних та потенційних лідерів, незважаючи на відсутність у них формальної підготовки»; спроможного «розробляти зміст і методи у своїх програмах освіти для дорослих такі, що адаптовані й відповідають місцевим традиціям, звичаям та спадщині» (Final Report Third International Conference on Adult Education, 1972, p. 57)

Питання підготовки й статус осіб, які займаються навчанням для дорослих, обговорювалося і на Генеральній конференції ООН з питань освіти, науки і культури, яка відбулася в Найробі 1976 р. «Слід визнати, – йдеться у Рекомендаціях, – що освіта дорослих вимагає спеціальних навичок, знань, розуміння і ставлення з боку тих, хто бере участь в забезпеченні її, в будь-якій якості і для будь-яких цілей... Підготовка викладацьких кадрів для системи освіти дорослих повинна, наскільки це практично можливо, включати в себе всі ті аспекти професійних навичок, знань, розуміння і особистого ставлення, які необхідні для цієї діяльності з урахуванням загальних умов, в яких протікає освіта дорослих» (UNESCO. General Conference, 1976, p. 127–128).

Про необхідність підготовки «добре інформованих, кваліфікованих, відданих своїй справі педагогів для дорослих» наголошувалося і на V Міжнародній конференції з освіти дорослих (1997, Гамбург) (CONFINTEA V, 1997, p.17), а на VI Міжнародній конференції з освіти дорослих (2009, Белен) акцентували увагу світової спільноти на необхідності «удосконалювати підготовку та професіоналізм педагогів, які працюють з дорослими» (CONFINTEA VI, 2009, p. 121).

Праці Р. Егетенмейер (2016), Ф. Семрау, Н. Віера, Е. Гуїда Б. Копс (2008), О. Модісе (2015), Р. Тобіас (1996) та ін. підтверджують, що в міжнародній практиці підготовка педагогічного персоналу для освіти дорослих стала окремим напрямом підготовки фахівців. У структурі більшості зарубіжних вищих навчальних закладів функціонують кафедри освіти дорослих, співробітники яких здійснюють андрагогічні наукові дослідження та підготовку фахівців–андрагогів. Професійна підготовка педагогічних кадрів у галузі освіти дорослих відбувається у форматі допрофесійного та професійного навчання. В окремих країнах розроблено освітні програми, що передбачають трирівневу професійну підготовку й уможливають здобуття ступенів бакалавра, магістра й доктора. Загалом підготовка фахівців для сфери освіти дорослих здійснюється через вищі навчальні заклади (інститути), магістратуру і докторантуру, мережу програм додаткової професійної освіти (на базі університетів), а також шляхом використання різноманітних джерел для самовдосконалення, самоосвіти з метою особистісного й професійного зростання.

Варто зазначити, що вивчення зарубіжної практики є не тільки важливим орієнтиром для встанов-

лення раціональних шляхів підготовки персоналу в галузі освіти дорослих в Україні, але й дає підстави об'єктивно ідентифікувати нинішні освітні реформи в нашій країні як органічну складову світового процесу професіоналізації освіти дорослих.

На шляху до професіоналізації освіти дорослих в Україні. Звичайно, досягнення України у цій галузі поки що незначні, особливо на тлі світової практики. Водночас заслуговують на увагу суттєві для нас здобутки в розвитку освіти дорослих за останні роки (затвердження «Концепції освіти дорослих в Україні» (2011), створення громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» (2015), визнання освіти дорослих як складової системи освіти у Законі «Про освіту» (2017), обговорення доцільності розробки спеціального Закону «Про освіту дорослих», збільшення кількості провайдерів і розширення мережі закладів освіти дорослих тощо) (Національна доповідь, 2016, с. 128–138).

Важливими індикаторами професіоналізації освіти дорослих, на наш погляд, є організація масштабних наукових досліджень проблем освіти дорослих, які здійснюються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та інших установах НАПН України, Інституті модернізації змісту освіти (МОН України), Національному інституті стратегічних досліджень при Президенті України. Також створено кафедри/відділи андрагогіки, які вивчають історичні, теоретико-методологічні й методичні питання освіти дорослих. У багатьох ВНЗ у зміст підготовки фахівців педагогічних спеціальностей включена навчальна дисципліна «Андрагогіка» (Тимчук, 2014).

У цьому контексті заслуговує на увагу спільний українсько–німецький проект «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України», який виконують науковці Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих Національної Академії педагогічних наук України (Л. Лук'янова, О. Аніщенко), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (І. Петрюк, Т. Федірчик, Л. Тимчук, Л. Кобилянська, Л. Гаврилюк, В. Звоздецька, О. Попов, М. Гуляєва) та Університету м. Аугсбург, Німеччина (Е. Meilhammer, Т. Kloubert, F. Wenzel) (Перелік спільних українсько-німецьких науково-дослідних проектів, 2017).

Метою проекту є створення інтегрованої концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» як сукупність соціально вмотивованих, науково обґрунтованих, запланованих і розроблених заходів підготовки майбутнього фахівця з освіти дорослих у вищому навчальному закладі з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду.

Основними завданнями проекту, реалізація якого здійснюється у 2017–2018 рр., є: аналіз особливостей і потреб існуючої практики освіти дорослих і післядипломної освіти в Україні; визначення специфіки професійного поля освіти дорослих і післядипломної освіти в контексті педагогічних професій; формулювання фахової вимоги до працівників освіти дорослих; розвиток й обґрунтування концептуальної основи освітньої програми підготовки спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у ВНЗ України та для подальших можливостей академізації освіти дорослих.

Проект передбачає організацію університетської підготовки андрагогів на рівні спеціалізації в структурі будь-якої гуманітарної спеціальності. На даний момент такий підхід (підготовка андрагогів – не як окрема спеціальність, а на рівні спеціалізації) є економічно вигідним, не потребує спеціальних фінансових витрат, оскільки спеціалізація «Освіта дорослих і післядипломна освіта» можлива в структурі будь-якої спеціальності типу «людина–людина» (науки про освіту, психологія, соціальна робота, соціологія тощо).

Спеціалізація «Освіта дорослих» у Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича. У ході реалізації проекту з вересня 2017 р. в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича на базі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» магістерського рівня вищої освіти запроваджена спеціалізація «Освіта дорослих».

Загальна мета програми – забезпечити професійну підготовку андрагога – фахівця, який професійно займається організацією навчання дорослих; консультує, як ефективно використовувати свої внутрішні ресурси для розв’язання актуальних (життєвих і професійних) проблем; є співавтором індивідуальної програми навчання. У своїй професійній діяльності андрагог поєднує й інші функції, виконуючи при цьому різні соціальні ролі: надає допомогу у відновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, а також методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих. Андрагог працює з дорослими у різних напрямках формальної, неформальної, інформальної освіти, «веде» його не тільки до розв’язання конкретних завдань, але й до критичного осмислення реальності, свідомого розширення партнерських зв’язків у цивілізованому суспільстві, діалогу цінностей і культур світового освітнього простору.

Освітня програма розроблена з урахуванням сучасних уявлень в області філософії освіти, андрагогіки, теоретико–методологічних підходів і актуальних напрямів організації освіти дорослих, положень нових нормативних і правових актів в

сфері безперервної освіти й врахування специфіки проектування освіти дорослих.

Програма передбачає надання здобувачам магістерського рівня теоретичних знань та практичних умінь і навичок, а також інших компетентностей, необхідних для розв’язання комплексних проблем у галузі освіти дорослих, оволодіння і реалізації андрагогічних технологій, продукування нових ідей, здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти дорослих.

Реалізація програми дозволить створити умови для підвищення рівня володіння андрагогічними й організаційно–управлінськими компетенціями організаторів освітніх процесів у системі освіти дорослих.

Очікується, що в результаті засвоєння освітньої програми, у магістрантів буде сформована система загальних і фахових компетентностей, серед яких: особистісна і професійна здатність фахівця до самовизначення у пріоритетних завданнях діяльності андрагога; знання наукової специфіки андрагогіки, розуміння сутності основних теорій і концепцій освіти дорослих; усвідомлення значення освіти дорослих в системі неперервної освіти і позитивного навчання; знання принципів і функцій неперервної освіти; змістових характеристик результативності освіти дорослих в системі неперервної освіти; знання особливостей дорослої людини як суб’єкта навчання; знання видів і форм освіти дорослих; осмислення спектру прикладного потенціалу андрагогіки тощо. Значний зміст професійної підготовки андрагогів орієнтований на оволодіння науково–методологічними основами навчання дорослих: осмислення сутності навчання людини в дорослому віці й усвідомлення дорослої людини як суб’єкта процесу навчання; знання сучасних моделей навчання дорослих; розуміння відмінностей між педагогічною і андрагогічною моделями навчання; оволодіння загальними і специфічними питаннями організації процесу навчання дорослої людини; розуміння особливостей формування змісту освіти дорослих та розробки навчально–методичного забезпечення освітнього процесу; осмислення історії розвитку та сучасних підходів до форм, методів здійснення навчального процесу з дорослими; знання класифікації технологій, які використовуються у процесі навчання дорослих, історію їх розвитку та сучасні підходи до інтерпретації та застосування; оволодіння методикою розробки навчальних проектів; усвідомлення важливості аналізу й оцінки (евалюації) в навчанні дорослих, знання процедурних, психологічних і етичних аспектів евалюації в освіті дорослих; розуміння ролі професійної компетентності андрагога в забезпеченні ефективності навчання дорослих.

Програма спрямована на виховання у магістрантів культури інформаційно-освітньої взаємодії з дорослими людьми; набуття практичних навичок і вмінь взаємодії з дорослими як суб’єктами

освіти; формування умінь вивчати й аналізувати освітні потреби різних категорій і груп населення з урахуванням віку, статі, соціального статусу, рівня професійної підготовки, стану здоров'я; вивчати і моделювати напрями, форми і функції освітньої діяльності дорослої людини. Вагома увага приділена формуванню у студентів практичних умінь і навичок застосовувати новітні технології викладання для дорослих; розрізняти ключові особливості навчання дорослих у порівнянні з навчанням у школі; враховувати психологічні особливості, необхідні в роботі з дорослими; розпізнавати індивідуальні причини, що спонукали людину почати навчання, підвищувати мотивацію дорослих учнів до навчальної діяльності; визначати бар'єри, що перешкоджають навчанню, і, наскільки це реально можливо, боротися з ними; діагностувати навчальні потреби дорослих; застосовувати психологічні знання й навички, необхідні для роботи в групі дорослих; формулювати цілі й завдання навчання дорослих; створювати освітнє середовища відповідно до потреб учнів, з орієнтацією на самоорганізоване навчання; розробляти і керувати освітніми проектами; здійснювати консультування й наставництво дорослих; використовувати різні аспекти в своїй роботі з дорослими людьми як при плануванні, так і в процесі безпосередньої взаємодії для досягнення стійкого успіху в навчанні; здійснювати рефлексію власної методики діяльності серед дорослих; давати оцінку й самооцінку освітній праці дорослих та власній праці.

Зміст підготовки майбутніх андрагогів також орієнтований на формування у них низки практичних умінь і навичок, важливих для будь-якої професії типу «людина–людина», зокрема: критичної рефлексії своєї діяльності; толерантності й асертивності в міжособистій взаємодії; стресостійкості; красномовства і переконуючого впливу; бути відкритим щодо інших людей; бути стійким до непередбачуваних явищ освітньої практики, які можуть виникнути у взаємовідносинах з аудиторією.

Висновки. Таким чином, розпочата експериментальна робота з підготовки фахівців за означеною спеціалізацією є платформою для подальшої академізації і професіоналізації освіти дорослих в Україні з перспективою введення професії «андрагог» до Національного класифікатора України, що відповідає викликам часу і сприятиме приєднанню України до Європейського освітнього простору.

Орієнтація на професіоналізацію освіти дорослих в Україні окреслює широкі перспективи подальших досліджень у цій галузі, зокрема: дослідження нормативно–правової бази функціонування освіти дорослих як сфери суспільного життя й професійної діяльності; дослідження історичного та закордонного досвіду підготовки фахівців освіти дорослих обґрунтування; організаційно-дидактичних засад підготовки андрагогів, конкретизація вимог до їх особистісних і професійних якостей. Це сприятиме утвердженню і посиленню статусу освіти дорослих і післядипломної освіти в науково-дослідному та освітньому просторі України.

Література

- Аніщенко О. Тренди освіти дорослих: реалії та перспективи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: зб. наук. пр.* Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. № 2 (15). С. 155–160.
- Бідюк Н. М. Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика : монографія. Хмельницький : ХмЦНТЕУ, 2009. 541 с.
- Когут С. Я. Змістові аспекти підготовки фахівця зі спеціальності «Андрагогіка» (з досвіду Польщі). *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки.* 2013. № 30 (283). С. 48–54.
- Концепція освіти дорослих в Україні / Укл. Лук'янова Л. Б. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. 24 с.
- Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
- Лук'янова Л. Професійна діяльність викладачів–андрагогів (зарубіжний досвід). *Порівняльна професійна педагогіка.* 2014. №3. С. 119–123.
- Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина ХХ століття) : автореф. дис... док. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2009. 44 с.
- Перелік спільних українсько-німецьких науково-дослідних проектів, затверджених для фінансування у 2017–2018 роках. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE/2017/30-01/07022017.pdf>. (дата звернення 10.10.2017).
- Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
- Про освіту: Закон України від 05.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
- Терьохіна Н. О. Підготовка педагогів для системи освіти дорослих: американський контекст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2016. № 1. С. 405–412.

- Тимчук Л. Нова професія «андрагог»: актуальність і перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогіки та соціальної роботи», м. Сладковічево, Словацька Республіка, 10–11 березня 2017 року. Sladkovicovo, 2017. S. 165–168.
- Тимчук Л. Основи андрагогіки : навчальний посібник. Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. 244 с.
- Чугай О. Ю. Структурно-змістові особливості професійної підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 3. С. 171–179.
- Carlson R. A. Professionalization of Adult Education: an Historical–Philosophical Analysis. *Adult Education Quarterly*. 1977. №. 28. P. 53–58.
- CONFINTEA V: The Hamburg Declaration. The Agenda for the Future. Hamburg: UNESCO, 1997. 17 p.
- CONFINTEA VI: Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Final report. Belem – Brasilia: UNESCO, 2009. 121 p.
- Egetenmeyer R. Adult Education and Lifelong Learning in Europe and Beyond. Comparative Perspectives from the 2015 Würzburg Winter School. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2016. 276 pp. URL: <http://dx.doi.org/10.3726/978-3-653-05973-1>.
- Final Report Third International Conference on Adult Education. Tokyo, 25 July – 7 August 1972. Unesco. 58 p. URL: http://www.unesco.org/education/uie/confintea/tokyo_e.pdf (дата звернення 9.10.2017).
- Kops B. The profession and practice of adult education. *Canadian Journal of University Continuing Education*. 2008. Vol 34. No 1. URL: <http://dx.doi.org/10.21225/D5WW2W>. (дата звернення 10.10.2017).
- Modise O. Building the Profession of Adult Education: The Case of the University of Botswana's Department of Adult Education. *Creative Education*. 2015. № 6. P. 2481–2492. doi: 10.4236/ce.2015.623255.
- Tobias R. The professionalisation of adult education in Aotearoa New Zealand, 1930–1960. *Critical Perspectives on Cultural and Policy Studies in Education*. 1996. № 15 (2). P. 94–108. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.913.3058&rep=rep1&type=pdf>.
- Unesco and the development of adult education. URL: <http://collections.infocollections.org/ukedu/uk/d/Jh1846e/4.1.html>. (дата звернення 10.10.2017).
- UNESCO. General Conference; 19th; Records of the General Conference, 19th session, Nairobi, 26 October to 30 November 1976. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114038rb.pdf#page=116>. (дата звернення 7.10.2017).

References

- Anishchenko, O. (2015). Trendy osvity doroslykh: realiyi ta perspektyvy [Trends in adult education: realities and perspectives]. *Naukovyy visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu: zb. nauk. pr.* Melitopol, Ukraine : Vyd-vo MDPU im. B. Khmelnytskoho, 2 (15), 155–160 (ukr).
- Bidyuk, N. M. (2009). *Profesiynne navchannya bezrobotnykh u SSHA: teoriya i praktyka [Professional training for the unemployed in the United States: theory and practice]*: monohrafiya. Khmelnytsky, Ukraine: KhmTSNTEU (ukr).
- Kohut, S. YA. (2013). Zmistovi aspekty pidhotovky fakhivtsya zi spetsialnosti «Andrahohika» (z dosvidu Polshchi) [Semantic aspects of training specialist in the field of «Andragogica» (from the experience of Poland)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Pedahohichni nauky*, 30 (283), 48–54 (ukr).
- Kontseptsiya osvity doroslykh v Ukrayini [The concept of adult education in Ukraine]*. Lukyanova, L. B. (Ed). Nizhyn, Ukraine : PP Lysenko M. M (ukr).
- Kremen, V. H. (2016). *Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukrayini [National report on the state and prospects of education in Ukraine]*. Kyiv, Ukraine: Pedahohichna dumka (ukr).
- Lukyanova, L. (2014). Profesiyna diyalnist vykladachiv-andrahohiv (zarubizhnyy dosvid) [Professional Activities of Andragog Teachers (Foreign Experience)]. *Porivnyalna profesiyna pedahohika*, 3, 119–123 (ukr).
- Ohiyenko, O. I. (2009). Tendentsiyi rozvytku osvity doroslykh u skandinavskykh krayinakh (druha polovyna XX stolittya) [Trends in the development of adult education in Scandinavian countries (second half of the twentieth century)]: Doctor's thesis, Kyiv, Ukraine (ukr).
- Perelik spilnykh ukrajinsko–nimetskykh naukovo-doslidnykh proektiv, zatverdzhenykh dlya finansuvannya u 2017–2018 rokakh (2017)*. [List of joint Ukrainian-German research projects approved for funding in 2017–2018]. Retrieved from <http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE/2017/30-01/07022017.pdf> (ukr).
- Pro Natsionalnu stratehiyu rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrayiny (2013)*. [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Decree of the President of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (ukr).

- Pro osvitu: Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017 [About education: Law of Ukraine from 05.09. 2017].* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (ukr).
- Terokhina, N. O. (2016). Pidhotovka pedahohiv dlya systemy osvity doroslykh: amerykansky kontekst [Teachers Training for Adult Education: American Context]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi*, 1, 405–412 (ukr).
- Tymchuk, L. (2017). Nova profesiya «andrahoh»: aktualnist i perspektyvy [New profession «andragogy»: relevance and perspectives]: *Proceeding of the International scientific and practical Conference «Innovatsiyi naukovy doslidzhennya u sferi pedahohiky ta sotsialnoyi roboty»*, m. Sladkovicovo, Slovatska Respublika, 10–11 bereznya 2017 roku. *Sladkovicovo*, 165–168 (ukr).
- Tymchuk, L. (2014). *Osnovy andrahohiky [Fundamentals of Andragogy]*: navchalnyy posibnyk. Chernivtsi, Ukraine: Vydavnychyy dim «Rodovid» (ukr).
- Chuhay, O. Yu. (2015). Strukturno–zmistovi osoblyvosti profesiynoyi pidhotovky pedahohichnoho personalu dlya systemy osvity doroslykh USA [Structural–content peculiarities of professional training of pedagogical staff for the adult education system of the USA]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi*, 3, 171–179 (ukr).
- Carlson, R. A. (1977). Professionalization of Adult Education: an Historical–Philosophical Analysis. *Adult Education Quarterly*, 28, 53–58. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/234727391_Professionalization_of_Adult_Education_An_Historical-Philosophical_Analysis (eng).
- CONFINTEA V: The Hamburg Declaration. The Agenda for the Future* (1977). Hamburg: UNESCO (eng).
- CONFINTEA VI: Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Final report* (2009). Belem – Brasilia: UNESCO (eng).
- Egetenmeyer, R. (2016). Adult Education and Lifelong Learning in Europe and Beyond. Comparative Perspectives from the 2015 Würzburg Winter School. *Series: Studien zur Pädagogik, Andragogik und Gerontagogik. Studies in Pedagogy, Andragogy, and Gerontology. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien*. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3726/978-3-653-05973-1> (eng).
- Final Report Third International Conference on Adult Education* (1972). Tokyo, 25 July – 7 August 1972. Unesco. Retrieved from http://www.unesco.org/education/uie/confintea/tokyo_e.pdf (eng).
- Kops, B. (2008). The profession and practice of adult education. *Canadian Journal of University Continuing Education*. 2008. Vol 34. No 1. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.21225/D5WW2W> (eng).
- Modise, O. (2015). Building the Profession of Adult Education: The Case of the University of Botswana's Department of Adult Education. *Creative Education*, 6, 2481–2492. doi: 10.4236/ce.2015.623255 (eng).
- Tobias, R. (1996). The professionalisation of adult education in Aotearoa New Zealand, 1930–1960. *Critical Perspectives on Cultural and Policy Studies in Education*, 15 (2), 94–108. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.913.3058&rep=rep1&type=pdf> (eng).
- Unesco and the development of adult education* (1977). Retrieved from <http://collections.infocollections.org/ukedu/uk/d/Jh1846e/4.1.html> (eng).
- UNESCO. General Conference; 19th; Records of the General Conference, 19th session* (1976). Nairobi, 26 October to 30 November 1976. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114038rb.pdf#page=116> (eng).

АКТУАЛЬНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОФЕССИИ «АНДРАГОГ» В УКРАИНЕ

Тымчук Людмила, доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры педагогики и социальной работы, Черновецкий национальный университет им. Юрия Федьковича, ул. Ровненская, 14, 58004 Черновцы, Украина, l.tymchuk@chnu.edu.ua

В статье обоснована необходимость профессионализации образования взрослых в Украине. Раскрыты общие тенденции развития образования взрослых, отмечена зависимость развития отрасли от наличия соответственно подготовленных специалистов. Констатируется, что в Украине официально не существует профессии андрагога–специалиста в образовании взрослых; не осуществляется его профессиональная подготовка. Проведенный краткий анализ международного опыта по подготовке соответствующих специалистов. Представлен проект, предусматривающий организацию университетской подготовки андрагогов на уровне специализации в структуре любой специальности типа «человек–человек». Раскрыты цели и задачи образовательной программы подготовки специалистов для образования взрослых, внедренной в учебный процесс украинского вуза в рамках реализации проекта. Высказана оценка по поводу важности начатой экспериментальной работы по подготовке специалистов по обозначенной специализации для дальнейшей академизации и профессионализации образования взрослых в Украине и введения профессии «андрагог» в Национальный классификатор профессий.

Ключевые слова: андрагог; образование взрослых; профессиональная подготовка андрагога; специализация.

THE TOPICALITY AND PERSPECTIVES OF AN «ANDRAGOG» PROFESSION IN UKRAINE

Tymchuk Lyudmila, Doctor of Science (Pedagogic), Associate Professor, Professor Department of Pedagogy and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 14 Rivnenska Str., 58004 Chernivtsi, Ukraine, l.tymchuk@chnu.edu.ua

The article shows the problem of the academism and professionalism of adult education in Ukraine. It was stated that there is no official andragog profession in Ukraine i.e. an expert in adult education; there is no professional training for them. A brief analysis of international experience in the training of relevant specialists has been conducted. The research project is presented by scientists from Ukraine and Germany. The aim of the project is: to create an integrated concept of specialization «Adult Education and Postgraduate Education». The project involves the organization of university training andragogs at the level of specialization in the structure of any specialty type «person-person». The purpose and tasks of the educational program of training specialists for adult education, introduced in the educational process of higher educational institutions, was studied. The general purpose of the program is to provide the professional training of the andragogy, a specialist who is professionally engaged in the organization of adult education; advises how effectively use its internal resources to solve actual (life and professional) problems; this person is a co-author of an individual training program, performs various social roles; works with adults in various areas of formal, informal and informal education. The educational program is developed taking into account modern ideas in the field of education philosophy, andragogy, theoretical and methodological approaches and the actual directions of adult education organization, provisions of new normative and legal acts in the field of continuous education and taking into account the specifics of designing adult education. The evaluation of the experimental work importance on training specialists for the specified specialization for further education and professionalization of adult education in Ukraine and the official introduction of the Andragog profession have been suggested.

Key words: adult education; andragog vocational training; andragogy; specialization.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017

УДК 373.2.011.3-051:159.937

Наталія Голота

ORCID iD 0000-0003-3748-753X

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, 02154 Київ, Україна,
n.holota@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВО–ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В процесі традиційної підготовки в умовах вищого навчального закладу майбутні вихователі набувають певний обсяг як теоретичних, так і методичних знань про розвиток, навчання й виховання дітей дошкільного віку в різних видах діяльності, в тому числі щодо формування просторово-часових уявлень. Сучасна дошкільна освіта потребує вихователя, здатного швидко адаптуватися до освітніх інновацій, добирати зміст і технології формування просторово-часових уявлень дітей відповідно до їх індивідуальної траєкторії розвитку.

Ключові слова: діти дошкільного віку; підготовка вихователя; просторово-часові уявлення.

Вступ. Пізнання дитиною простору й часу впливає на всі сфери взаємодії дитини дошкільного віку з дійсністю, забезпечує її успіх в освоєнні навколишнього світу, в оволодінні різними видами діяль-

ності, розвитку соціальної адаптації. У психологічних дослідженнях (І. Бех, В. Мухіна, О. Кононко та інші) дошкільний вік розглядається як період становлення особистості, закладання її ціннісного